

Категорії споживачів	Тарифи на електроенергію, в копійках за 1 кВт·год		
	без податку на додану вартість	податок на додану вартість	з податком на додану вартість
1.2. Населенню, яке проживає в сільській місцевості (у тому числі тим, хто проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 150 кВт·год електроенергії на місяць (включно);	30,5	6,1	36,6
за обсяг, спожитий понад 150 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно);	52,5	10,5	63
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць.	117,25	23,45	140,7
1.3. Населенню, яке проживає в житлових будинках (у тому числі в житлових будинках готельного типу, квартирах та гуртожитках), обладнаних у встановленому порядку електроопалювальними установками (у тому числі в сільській місцевості):			
1.3.1. У період з 1 квітня 2015 року по 30 квітня 2015 року (включно):			
за обсяг, спожитий до 3600 кВт·год електроенергії на місяць (включно);	30,5	6,1	36,6
за обсяг, спожитий понад 3600 кВт·год електроенергії на місяць.	117,25	23,45	140,7
1.3.2. У період з 1 травня 2015 року по 31 серпня 2015 року (включно) відповідно до підпунктів 1.1 та 1.2.			
1.4. Населенню, яке проживає в багатоквартирних будинках, не газифікованих природним газом і в яких відсутні або не функціонують системи централізованого теплопостачання (у тому числі в сільській місцевості):			
1.4.1. У період з 1 квітня 2015 року по 30 квітня 2015 року (включно):			
за обсяг, спожитий до 3600 кВт·год електроенергії на місяць (включно);	30,5	6,1	36,6
за обсяг, спожитий понад 3600 кВт·год електроенергії на місяць.	117,25	23,45	140,7
1.4.2. У період з 1 травня 2015 року по 31 серпня 2015 року (включно) відповідно до підпунктів 1.1 та 1.2.			
1.5. Для багатодітних, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу незалежно від обсягів споживання електроенергії.	30,5	6,1	36,6
1.6. Населенню, яке розраховується з енергопостачальною організацією за загальним розрахунковим засобом обліку та об'єднане шляхом створення юридичної особи, житлово-експлуатаційним організаціям, крім гуртожитків.	52,5	10,5	63
1.7. Гуртожиткам (які підпадають під визначення «населення, яке розраховується з енергопостачальною організацією за загальним розрахунковим засобом обліку»).	30,5	6,1	36,6

* з офіційного веб-сайта Національної комісії державного регулювання сфери енергетики та комунальних послуг (дата розміщення на сайті: 07.04.2015).

Виростити й захистити

Валентина СЕРПІЄНКО,
завідувачка лабораторії Інституту захисту рослин
Національної академії аграрних наук України,
кандидат сільськогосподарських наук

Томати (нефахівці частіше називають їх помідорами) – одна з найпоширеніших і найулюбленіших культур, які вирощують на присадибних ділянках. Ці соковиті плоди споживають як у свіжому вигляді, так і в продуктах переробки – соках, соусах, різноманітних консервах.

У світовій колекції відомо кілька тисяч сортів і гібридів томатів, а у вітчизняному реєстрі їх налічується понад 300 найменувань, що відрізняються строками дозрівання, продуктивністю, типом, формою, забарвленням плодів, стійкістю проти хвороб. Для присадибних ділянок найкраще обирати ранньостиглі високоврожайні сорти, які змогли б віддати більшу частину врожаю у найсприятливіший для дозрівання період.

Томати – тепло- і світлолюбні рослини. Оптимальними умовами для їхнього розвитку є температура пові-

тря 22–24°C і відносна вологість повітря в межах 50–65%. За температури 15°C і нижче вони припиняють цвітіння, а за 10°C – і ріст. Зниження температури повітря до 1–2°C не витримує більшість сортів. Висока температура також негативно позначається на рослинах. За температури понад 30°C і низької вологості повітря томати призупиняють ріст, а їхній пилок втрачає життєздатність. Під час спеки в рослин опадають квітки й зав'язь, а на плодах з'являються опіки.

Хоча томати загалом належать до посухостійких рослин, потреба

у волозі досить значна, особливо в період утворення бутонів і зав'язі. За недостатньої вологості ґрунту різко знижується врожай плодів, хоч і прискорюється дозрівання. У разі різкої зміни посушливого періоду вологим плоди томатів, погано переносячи високу вологість повітря й тривалу дощову погоду, розтріскуються.

Томати добре ростуть на легкому суглинистому або супіщаному ґрунті з високим вмістом поживних речовин. У ранньому віці вони найбільше потребують фосфору, в період

цвітіння – азоту, в період посиленого росту – калію.

Отже, особливості культури формують вимоги до агротехніки вирощування. Найкращі попередники для томатів – багаторічні трави, озима пшениця, бобові, цибуля. Не можна розміщувати томати після пасльонових – картоплі, перцю, баклажанів. Повертати на те саме місце рекомендується не раніш як через 3–4 роки.

Важливою умовою отримання раннього врожаю є пасинкування рослин, що дає змогу збільшити освітленість, провітрюваність та зменшити вологість усередині куща й, отже, стримати розвиток грибкових захворювань. Для запобігання втратам поживних речовин пасинки слід видаляти, коли їхня довжина не перевищує 5 сантиметрів.

У період вегетації рослини потребують підживлення. Перше кореневе підживлення проводять, як правило, після повного приживлення розсади приблизно через 3 тижні після її посадки. На 10 л води беруть 0,5 кг коров'яку й 1 столову ложку нітроамфоски, виливаючи під кожен рослину 0,5–1 л розчину. Або на 1 м² вносять 10 г азотних, 15 г фосфорних і 15 г калійних добрив. Під час другого підживлення, яке проводять через 20–25 днів після першого або на початку розпускання першої китиці, дози всіх добрив збільшують у 1,5 рази. Або на 10 л води беруть 0,5 л розведеного курячого посліду, додають 1 чайну ложку гранульованого суперфосфату, 1 чайну ложку сульфату калію чи хлористого калію та вносять під корінь по 1 л розчину. Втретє томати підживлюють під час утворення й наливання плодів: переважно калійними (10–15 г/м²) та азотними добривами (10 г/м²). Або в 10 л води розчиняють 1 столову ложку нітроамфоски й вносять у середньому 10 л розчину на 1 м².

Не забуваймо, що поливати томати найкраще під корінь, не змочуючи листя. Норма поливу – 3–5 л води на 1 рослину. Коли вода ввійде, місце поливу засипають сухою землею. Полив методом дощування для томатів неприйнятний: поперше, вони не переносять підвищеної вологості повітря, а по-друге, в краплинах води добре проростають спори збудників хвороб.

Для підвищення стійкості рослин проти хвороб проводять позакореневе підживлення розчинами мікроелементів. Для цього на 10 л води беруть 10 г марганцевокислого калію, 2 г сірчано-кислої міді, 3 г борної кислоти, 2 г сірчано-кислого цинку. Перше обприскування цим розчином здійснюють після пікірування, коли рослини прижилися, друге – через 10, третє – через 20, четверте – через 30 днів після попереднього. Якщо препаратів мікроелементів немає, можна використати деревний попіл. Його настоянку приготувати нескладно: півкілогра пополу заливають

доверху водою, добре перемішують, дають настоятися два дні, проціджують. Потім у розчин необхідно додати 50–100 г господарчого мила для кращого прилипання (шматок мила натирають на терці й утворену стружку розчиняють у воді). Приготовлений розчин розбавляють у 2–3 рази водою й обприскують рослини.

У сучасних умовах вирощування (брак добрив, посуха, несвоєчасний полив) велике значення має мульчування ґрунту. З оголеного ґрунту інтенсивніше випаровується волога, й грядки швидко заростають бур'янами. Щойно рослини почнуть добре рости, міжряддя мульчують соломкою, скошеною травою, бур'янами, стружкою, листям лопуха, хрону, ревеню – усім, що може з часом перегнати й утворити гумус. При цьому ґрунт не перегрівается й не тріскається, поливи та прополки скорочуються. Такий захід сприяє активізації та розмноженню дощових черв'яків та корисної мікрофлори, покращує повітряний обмін, запобігає утворенню на поверхні ґрунту щільної кірки.

Щоб рослини менше хворіли, потрібно не загущувати посадки й забезпечити їм належну площу живлення. Садити розсаду потрібно широко, вчасно пасинкувати й розпушувати землю після кожного рясного поливу чи дощу. Для низько- і середньорослих сортів схема садіння повинна бути 70х30–35, тобто відстань між рядками 70 см, а між рослинами в рядку – 30–35 см. Високорослі сорти й гібриди висаджують за схемою 70–100х70. Іноді розсаду висаджують у шаховому порядку.

У період вирощування розсади й після її посадки досить хороші результати забезпечує використання препаратів комплексної дії з біостимулюючими властивостями – Радіфарм, Мегафол, Віва. Полив препаратом Радіфарм (25 мл на 10 л води) стимулює ріст кореневої системи, знімає стрес у разі пересадки, сприяє швидкому вкоріненню рослин. Мегафол використовують для позакореневого підживлення, Віву – найчастіше в разі крапельного поливу.

Велике значення під час вирощування томатів має вибір сорту. Щоб отримувати свіжі плоди все літо й навіть восени, необхідно садити поміди різних строків дозрівання: ранньо-, середньо- та пізньостиглі. Ранньостиглі сорти дружно віддають більшу частину врожаю до настання холодних росяних ночей і появи фітофторозу. До них можна віднести популярні серед городників сорти й гібриди: Агата, Ренет, Рожева перлина, Загадка, Ріо Гранде, Ефемер, Дельфін, Мар'юшка, Світанок, Лагідний, Інкас F1.Іскорка, Любимий, Ляна тощо. Порівняно стійкими проти фітофторозу є Марс, Санька, Гібриди Тарасенко, Фаворит, Новичак, Найкращий, Гранд, Грот, Оттава 31,

Резерв. Серед високорослих стійкістю проти фітофторозу вирізняються Мамонт, Руський богатир, Кримська роза, Рожевий гігант, Красний велікан, Інеса. З кінця серпня й до кінця вересня плодоносять без значних втрат Де Барао, Чудо світу, Грейпфрут, Персик.

Усі знають, що найнебезпечнішою хворобою томатів є фітофтороз. Появі та розвитку захворювання сприяють висока вологість і помірна температура повітря, тумани, значні перепади нічних і денних температур із випаданням рясних рос, близьке розташування з посадками картоплі. Вважається, що фітофтороз спочатку з'являється на листках картоплі, а потім, через 10–15 днів, – на томатах. Хоча в разі загущених посадок та частого поливу хвороба може розвиватися на томатах самостійно.

Досить поширеною хворобою томатів у період вегетації є також суха плямистість, або альтернаріоз. Її розвитку сприяє, навпаки, суха спекотна погода з періодичними дощами. Першими ознаками цієї хвороби є пожовтіння та в'янення нижніх листків і поява спочатку на нижніх листках, а потім на листках середнього та верхнього ярусів сухих бурих плям. Ці плями можуть бути у вигляді концентрованих кіл спочатку невеликого розміру. Згодом вони збільшуються, охоплюючи велику частину листка, що призводить до його засихання. Хвороба уражує як бадилля, так і плоди томатів, спричиняє передчасне засихання кущів, зменшення врожаю та погіршення якості плодів.

Для запобігання розвитку хвороб потрібно ретельно дотримуватися профілактичних і агротехнічних заходів, обирати порівняно стійкі сорти томатів, які значно менше уражуються хворобами. Власники присадибних ділянок замість отрухохімікатів досить часто використовують народні засоби. Наприклад, розчин, приготовлений із подрібненого часнику (1,5 склянки) та марганцевокислого калію (1,5–2 г на 10 л води). Обприскування ним проводять після приживлення розсади кожні 10 днів. Або беруть 1 л кефіру чи сироватки, додають 40 крапель йоду на 10 л води. Під час збирання врожаю деякі городники обробляють рослини таким розчином: 2 л сироватки плюс 1 склянка цукру на 10 л води. Молочнокислі бактерії мають здатність пригнічувати збудника фітофторозу. Проте з цією метою можна використовувати готові біологічні препарати: Агат 25-К, т.п., Мікосан В і Н, 3%, Планриз БТ, в.с., Псевдобактерин-2, в.р., Фітоцид, р. та інші, які не накопичуються в залишкових кількостях у продукції врожаю.

Дотримуючись агротехнічних вимог вирощування томатів та заходів захисту з урахуванням сортових особливостей, можна отримувати добрий врожай і споживати свіжі плоди протягом тривалого часу.